

Kansenkaart 'Wilde Zwijnen in Nederland' gepresenteerd

De Zoogdierverseniging, ARK Natuurontwikkeling en Alterra-WUR hebben een onderzoek uitgevoerd naar mogelijke nieuwe Nederlandse leefgebieden voor het wild zwijn. Uit dit onderzoek blijkt dat in tientallen natuurgebieden in Zuid-, Midden- en Oost-Nederland plek zou kunnen zijn voor het wild zwijn. Op dit moment mogen wilde zwijnen slechts in twee gebieden voorkomen, maar rukken ze op diverse plaatsen op.

Jasja Dekker, Stefan Vreugdenhil, Geert Groot Bruinderink en Leo Linnartz

Volgens het huidige beleid mogen wilde zwijnen alleen op de Veluwe en de Meinweg (Limburg) voorkomen, daarbuiten geldt het zogenoemde nulstandbeleid. Buiten deze gebieden mogen dus geen zwijnen voorkomen, maar deze nulstand wordt niet gehaald. Er zijn al wilde zwijnen gesignaleerd op diverse plaatsen buiten deze gebieden in de provincies Gelderland, Limburg, Overijssel, Drenthe, Noord-Brabant en (in september 2010) Utrecht (figuur 1). Daarmee wordt het nulstandbeleid onhoudbaar. De Zoogdierverseniging vindt dit beleid ook ongewenst, omdat wilde zwijnen van oudsher gewoon in Nederland thuishoren en een belangrijke rol spelen in de natuur. Met de kansenkaart, die is gepresenteerd op een symposium op 10 november jl., willen wij de discussie rond wilde zwijnen openbreken. Waar ligt de toekomst van het wild zwijn in Nederland?

Kansen Van oorsprong kwam het wild zwijn in bijna heel Nederland voor en het dier is bezig aan een langzame maar spontane kolonisatie van delen van Nederland. Hoog tijd om de vraag te stellen: in welke gebieden kunnen de zwijnen een blijvende plek vinden? Want er wordt vaak

over schade en overlast gesproken, maar het wild zwijn heeft ook een belangrijke positieve invloed op ecologisch en economisch vlak. Hierover zijn het afgelopen jaar diverse publicaties verschenen (zie 'Verder lezen').

Vanuit het wild zwijn gezien is vrijwel heel Nederland geschikt leefgebied. Het wild zwijn kan namelijk voorkomen in veel verschillende biotopen, zoals loofbossen, bos-graslandmozaïeken, moerassen, rietlanden en struwelen. De soort handhaaft zich in het buitenland tot in stedelijke gebieden. Een bekend voorbeeld hiervan is Berlijn. Maar bij het zoeken naar kansen moet niet alleen rekening worden gehouden met de voorkeuren en behoeften van de wilde zwijnen maar ook met die van mensen.

Als we beginnen met de kaart van Nederland en dan telkens gebieden afpellen die minder of niet geschikt zijn, dan houden we de kansenkaart in figuur 2 over. Als eerste vallen de moeilijk bereikbare Waddeneilanden af, daarna de bebouwde omgeving, inclusief de glastuinbouw en bedrijventerreinen. Vervolgens vallen de grootschalige open gebieden af, met daarin veel landbouwbedrijven. Bovendien

zijn hier geen bossen van voldoende omvang voor rust en voedsel, waardoor er buitenproportionele overlast is te verwachten. Wat resteert, kan worden gezien als een 'bruto-zoekgebied'. Maar dan zijn we er nog niet.

Het is raadzaam om het wild zwijn met name ruimte bieden in natuurgebieden. Zowel bestaande oudere natuurgebieden als nieuwe natuur in bijvoorbeeld de uiterwaarden. Juist in die natuurgebieden kan het wild zwijn zijn positieve kant laten gelden en de overlast wordt beperkt door de kernpopulaties juist in natuurgebieden ruimte te bieden. Deze natuurgebieden moeten dan wel voldoende robuust zijn en de juiste eigenschappen hebben (zoals de aanwezigheid van voldoende bos) om als kerngebied voor het wild zwijn te kunnen fungeren. Bij deze kansenkaart is 2.000 hectare aangehouden als minimumoppervlak van geschikte natuurgebieden. Zelfs wanneer in de naastgelegen (landbouw)gebieden het nulstandbeleid wordt gehandhaafd, hebben deze natuurgebieden een voldoende omvang om gezonde populaties te herbergen. Kleinere gebieden, vanaf 1000 ha, kunnen ook gezonde populaties herbergen, maar dan wel in

combinatie met andere natuurgebieden in de omgeving, waardoor een metapopulatie kan ontstaan.

Na deze stap blijft een aantal natuurgebieden over van voldoende omvang die geschikt zijn voor het wild zwijn. Omdat we niet uit gaan van het uitzetten van populaties, is een laatste selectiestap die gebieden die spontaan kunnen worden gekoloniseerd door het wild zwijn. Bij deze stap zijn bijvoorbeeld de Noord- en Zuid-Hollandse duingebieden alsnog afgevalen. Wat overblijft is de nettokansenkaart: een aantal natuurgebieden van voldoende omvang dat spontaan zou kunnen worden gekoloniseerd.

In een aantal van deze gebieden worden recent al (zwervende) wilde zwijnen gesignaleerd. Uiteraard worden ook zwijnen buiten de nieuwe kansenkaart waargenomen. Toeval bepaalt immers ook waar rondzwervende wilde zwijnen terecht komen en waar ze onderweg gezien worden.

Zoekgebieden Het merendeel van de gebieden die zijn opgenomen in de kansenkaart kan worden ingedeeld in een aantal clusters:

- ① Drenthe/Friesland/Overijssel, met gebieden als de Weerribben, het Dwingelderveld, Fochteloërveen en de boswachterijen Appelscha, Smilde, Grollo, Schoonlo en Exloo
- ② Centraal Overijssel, met daarin de Sallandse Heuvelrug, Lemelerberg en Beerze
- ③ Zuidoost-Gelderland: Rijk van Nijmegen (Groesbeek) en Gelderse Poort
- ④ Zuid-Brabant, met onder andere Grens-park De Zoom-Kalmthoutse Heide, Kampina, Kempen, Leenderbos, Weerter- en Budelerbergen, Strabrechtse Heide, Loonse en Drunense Duinen, de Oirschotse Heide en Deurnse Peel en Maria-peel
- ⑤ Grensgebied Limburg, met daarin Maasduinen, Meinweg en Boswachterij Vaals
- ⑥ Gelderland/Utrecht/Flevoland: Utrechtse Heuvelrug, Goois Natuurreser-

vaat, Veluwe, Horsterwold en Oostvaardersplassen

Buiten deze clusters liggen de geschikte leefgebieden Biesbosch, Kop van Schouwen en het Lauwersmeer.

Hoe verder? Met deze kansenkaart hebben we dus een aantal zoekgebieden benoemd waar het wild zwijn in de toekomst leefgebied zou kunnen hebben. Het is een eerste stap op weg naar meer plekken in Nederland waar het wild zwijn weer gewoon thuis mag zijn. Maar er moet nog meer gebeuren. Zo is het aan te bevelen per gebied een grondige analyse te maken van mogelijke knelpunten én de oplossingen. In Limburg gebeurt dit al. Knelpunten kunnen onder meer worden gevonden in de landbouwsector: op welke plaatsen worden scharrelvarkens gehouden, waarbij de kans op overdracht van ziektes reëel is? En, waar zijn lokaal teelten van kwetsbare gewassen? Een goed beheerplan in de landbouwgebieden kan de schade sterk beperken en de dieren binnen natuurgebieden houden. En hoe wordt landbouwschade die toch optreedt vergoed? Daarnaast is er het risico op verkeersslachtoffers: hoe verhoudt een zwijnenpopulatie zich met het lokale wegennet? Vaak zijn, soms hele eenvoudige, oplossingen beschikbaar, bijvoorbeeld bepaalde wegen verkeersterm maken. Zaak is wel dat de knelpunten en oplossingen tijdig in beeld worden gebracht. Uiteindelijk is het aan de provinciebesturen om nieuwe leefgebieden aan te wijzen. De mogelijkheden zijn er!

Woord van dank Wij bedanken het Prins Bernhard Cultuurfonds voor de financiële bijdrage om deze kansenkaart te kunnen maken.

Jasja Dekker, Stefan Vreugdenhil (stefan.vreugdenhil@zoogdierverseniging.nl) en Geert Groot Bruinderink (tevens Alterra-WUR) werken bij de Zoogdierverseniging. Leo Linnartz is werkzaam bij ARK Natuurontwikkeling.

Figuur 1 Waarnemingen van het wild zwijn 1980 t/m 2009.

Figuur 2 Kansenkaart wilde zwijnen in Nederland. Oranje: geschikt en bereikbaar leefgebied in natuurgebieden; lichtoranje: overige natuur binnen het nettozoekgebied dat van belang kan zijn voor een metapopulatie en de verspreiding van wilde zwijnen.

Verder lezen?

- De kaarten die bij de verschillende stappen horen zijn terug te vinden op de website van de Zoogdierverseniging.